

ЗАЦВЯРДЖАЮ
Намеснік Міністра адукацыі
Рэспублікі Беларусь

А. У. Кадлубай

25 жніўня 2025 г.
(у рэдакцыі ад 7 жніўня 2026 г.)

МЕТАДЫЧНЫЯ РЭКАМЕНДАЦЫІ
па фарміраванні культуры вуснага і
пісьмовага маўлення ва ўстановах
адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя
праграмы агульнай сярэдняй адукацыі

ГЛАВА 1 АГУЛЬНЫЯ ПАЛАЖЭННІ

1. Мэтай дадзеных Метадычных рэкамендацый па фарміраванні культуры вуснага і пісьмовага маўлення ва ўстановах адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі (далей – Метадычныя рэкамендацыі), з’яўляецца ажыццяўленне адзінага падыходу ва ўстановах адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі (далей – установы адукацыі), да фарміравання культуры вуснага і пісьмовага маўлення вучняў.

2. Метадычныя рэкамендацыі накіраваны на ўзгодненую дзейнасць педагогічных работнікаў па фарміраванні культуры вуснага і пісьмовага маўлення пры рэалізацыі вучэбных праграм па вучэбных прадметах, вучэбных праграм факультатыўных заняткаў, правядзенні стымулюючых, падтрымліваючых заняткаў, кансультацый (далей – дадатковыя заняткі), адукацыйных і выхаваўчых мерапрыемстваў (алімпіяды, канферэнцыі, конкурсы, фестывалі, злёты, выставы, экспедыцыі, іншыя мерапрыемствы), праверцы навучальных, кантрольных і экзаменацыйных работ, выкананых у пісьмовай форме.

3. Метадычныя рэкамендацыі вызначаюць сістэму арганізацыйных мер, якія садзейнічаюць фарміраванню культуры вуснага і пісьмовага маўлення вучняў.

4. Камунікатыўныя ўменні і навыкі вучняў развіваюцца пры вывучэнні вучэбных прадметаў, а таксама пры правядзенні дадатковых заняткаў, адукацыйных і выхаваўчых мерапрыемстваў.

5. Пры ажыццяўленні педагогічнымі работнікамі адукацыйнай дзейнасці рэкамендуецца:

праводзіць сістэматычную работу па ўзбагачэнні слоўнікавага запасу вучняў, азнаямленні з тэрміналагічнай лексікай, звяртаць увагу на сферу ўжывання таго ці іншага тэрміна;

надаваць увагу на вучэбных і дадатковых занятках паўнаўваснаму ўспрымання вучнямі вучэбнага тэксту і слова настаўніка – асноўных крыніц вучэбнай інфармацыі, узораў правільна аформленага маўлення;

выкарыстоўваць выразнае чытанне ўголас як адзін з прыёмаў фарміравання культуры вуснага маўлення, як сродак эмацыянальнага і асобнага асэнсавання тэксту;

выкарыстоўваць прыём сэнсавага чытання як сродак фарміравання чытацкай пісьменнасці;

вучыць працаваць з кнігай, электроннымі і іншымі сродкамі навучання, карыстацца даведачнай літаратурай, каталогамі і картатэкамі, падбіраць крыніцы інфармацыі па пэўнай тэме, правільна афармляць вынікі самастойнай работы з крыніцамі інфармацыі (мэтазгодна выкарыстоўваць цытатны матэрыял, складаць тэзісы, канспекты, спісы літаратуры і г. д.);

фарміраваць у вучняў уменні складаць і аналізаваць табліцы, дыяграмы, схемы, вучыць апісваць, характарызаваць, параўноўваць, аналізаваць вучэбны матэрыял, весці дыялог, дыскусію, прыводзіць неабходныя доказы, рабіць высновы і падагульненні;

павышаць культуру вуснага маўлення вучняў, тактоўна выпраўляць памылкі ў адпаведнасці з нормаў літаратурнай мовы;

рабіць разборлівым почырмак усе віды запісаў на класнай дошцы, у класным журнале, у дзённіках і сшытках вучняў з мэтай фарміравання ў вучняў навыкаў акуратнага іх вядзення і афармлення запісаў;

прытрымлівацца ўзору афармлення надпісу на вкладки сшытка згодна з дадаткам 1 да Метадычных рэкамендацый.

Рэкамендуецца праводзіць пасяджэнні вучэбна-метадычных аб'яднанняў, педагагічнага савета, у тэматыку якіх уключаць пытанні культуры вуснага і пісьмовага маўлення вучняў, а таксама арганізоўваць абмен вопытам педагагічных работнікаў у дадзеным напрамку.

ГЛАВА 2

НАВУЧАЛЬНЫЯ І КАНТРОЛЬНЫЯ РАБОТЫ, ЯКІЯ ВЫКОНВАЮЦА ў ПІСЬМОВАЙ ФОРМЕ

6. Асноўнымі відамі работ вучняў на вучэбных занятках ва ўстанове адукацыі і дома з'яўляюцца навучальныя работы, якія выконваюцца ў пісьмовай форме (далей – навучальныя работы). Да іх адносяцца:

на I ступені агульнай сярэдняй адукацыі:

практыкаванні і заданні розных відаў, дыктанты (слоўнікавы, выбарачны, папэраджальны, тлумачальны, вольны, творчы і іншыя), спісванне, пераклад, пераказ, сачыненне, тэставыя работы па вучэбных

прадметах «Беларуская мова», «Русский язык», «Мова нацыянальнай меншасці», «Матэматыка»;

напісанне літар алфавіта, імя ўласнага і прозвішча, даты, адраса, слоў, сказаў, тэкстаў з апорай на ўзор, віншавальнай паштоўкі па вучэбным прадмеце «Замежная мова», а пры вывучэнні кітайскай мовы – напісанне транскрыпцыйных знакаў нападрукаваным шрыфтам, слоў і сказаў у транскрыпцыі з апорай на ўзор, найпрасцейшых элементаў іерогліфаў (рыс) і іерогліфаў з апорай на ўзор, рыс у правільным парадку;

на II і III ступенях агульнай сярэдняй адукацыі:

практыкаванні і заданні розных відаў, тэставыя, творчыя, лабараторныя і практычныя работы (вопыты) па ўсіх вучэбных прадметах, акрамя вучэбнага прадмета «Фізічная культура і здароўе»;

дыктанты (слоўнікавы, выбарачны, папераджальны, тлумачальны, вольны, творчы і іншыя), пераклады, пераказы, сачыненні па вучэбных прадметах «Беларуская мова», «Русский язык», «Мова нацыянальнай меншасці» (для невідучых вучняў замест сачыненняў-апісанняў па карціне, фотаздымку настаўнік можа прапанаваць альтэрнатыўныя тэмы сачынення-апісання з улікам магчымасцей навучэнцаў названай катэгорыі (напрыклад, апісанне прыроды, сваёй кватэры, дома, знаёмага чалавека і іншае));

сачыненні і іншыя творчыя работы па вучэбных прадметах «Беларуская літаратура», «Русская литература», «Літаратура нацыянальнай меншасці»;

напісанне віншаванняў, запрашэнняў, асабістых лістоў, нескладаных дзелавых лістоў (ліста-падзякі, ліста-адказу, ліста-запыту інфармацыі), звестак анкеты, кароткай аўтабіяграфіі, кароткага зместу (рэзюмэ) праслуханага, прачытанага ці ўбачанага па вучэбным прадмеце «Замежная мова», а пры вывучэнні кітайскай мовы дадаткова напісанне нескладаных відаў тэкстаў з дапамогай транскрыпцыйных знакаў, іерогліфаў; сказаў і тэкстаў іерогліфамі; ключавых элементаў іерогліфаў (графем);

дыктанты (лічбавыя, графічныя і іншыя), задачы па вучэбных прадметах «Матэматыка», «Фізіка», «Астраномія», «Хімія», «Біялогія», «Геаграфія»;

пісьмовыя адказы на пытанні, змешчаныя ў падручніках, вучэбных дапаможніках, дыдактычных матэрыялах па ўсіх вучэбных прадметах, акрамя вучэбных прадметаў «Замежная мова», «Фізічная культура і здароўе»;

складанне планаў-канспектаў, канспектаў, апорных схем, табліц, дыяграм, алгарытмаў па ўсіх вучэбных прадметах, акрамя вучэбнага прадмета «Фізічная культура і здароўе»;

заданні з выкарыстаннем насценных і контурных карт, атласаў, рухомай карты зорнага неба і іншых па вучэбных прадметах «Сусветная

гісторыя», «Гісторыя Беларусі», «Гісторыя Беларусі ў кантэксце сусветнай гісторыі», «Чалавек і свет», «Геаграфія», «Астраномія».

7. Колькасць пераказаў, сачыненняў, якія праводзяцца на працягу адных вучэбных заняткаў, аб'ём тэкстаў для пераказаў па вучэбных прадметах «Беларуская мова», «Русский язык», «Мова нацыянальнай меншасці» ў II–IV класах вызначаюцца згодна з дадаткам 2 да Метадычных рэкамендацый.

Віды работ па развіцці звязнага вуснага і пісьмовага маўлення вучняў I–IV класаў вызначаюцца зместам вучэбных праграм па адпаведных вучэбных прадметах і носяць навучальны характар. Адзнакі за пераказы і сачыненні выстаўляюцца ў класны журнал вучням III–IV класаў па меркаванні настаўніка.

У першым паўгоддзі ў V класе па вучэбных прадметах «Беларуская мова», «Русский язык», «Мова нацыянальнай меншасці» праводзяцца толькі навучальныя пераказы.

8. На вучэбных занятках ва ўстанове адукацыі выконваюцца кантрольныя работы па вучэбных прадметах «Беларуская мова», «Беларуская літаратура», «Русский язык», «Русская литература», «Мова нацыянальнай меншасці», «Матэматыка», «Фізіка», «Астраномія», «Хімія», «Біялогія». Кантрольныя работы па вучэбным прадмеце «Інфарматыка» ўключаюць тэарэтычныя пытанні, адказы на якія даюцца ў пісьмовай форме, і практычныя заданні, якія выконваюцца на камп'ютары.

Колькасць кантрольных работ на працягу навучальнага года на I ступені агульнай сярэдняй адукацыі па вучэбных прадметах «Беларуская мова», «Русский язык», «Мова нацыянальнай меншасці», «Матэматыка» і іх віды, а таксама праверка навыку чытання, сфарміраванасці чытацкіх уменняў па вучэбных прадметах «Беларуская літаратура (літаратурнае чытанне)», «Русская литература (литературное чтение)», «Літаратура нацыянальнай меншасці» і навыкаў вуснага лічэння па вучэбным прадмеце «Матэматыка» вызначаюцца згодна з дадаткам 3 да Метадычных рэкамендацый.

Колькасць кантрольных работ на працягу навучальнага года на II і III ступенях агульнай сярэдняй адукацыі па вучэбных прадметах «Беларуская мова», «Беларуская літаратура», «Русский язык», «Русская литература», «Мова нацыянальнай меншасці» і іх віды, а таксама колькасць кантрольных работ па вучэбных прадметах «Матэматыка», «Інфарматыка», «Фізіка», «Астраномія», «Хімія» і «Біялогія» вызначаюцца згодна з дадаткам 4 (4.1) да Метадычных рэкамендацый.

Колькасць кантрольных, лабараторных, практычных і навучальных работ пры вывучэнні вучэбных прадметаў у ліцэях вызначаюцца згодна з дадаткам 4 (4.2) да Метадычных рэкамендацый.

Аб'ём тэкстаў кантрольных дыктантаў, пераказаў, сачыненняў, а таксама аб'ём слоўнікавых дыктантаў вызначаюцца згодна з дадаткам 5 да дадзеных Метадычных рэкамендацый (аб'ём навучальных сачыненняў вызначаецца настаўнікам з улікам дыдактычнай задачы, жанру, тэматыкі сачынення, асаблівасцей арганізацыі адукацыйнага працэсу ў канкрэтным класе і наяўнасці вучэбнага часу). Колькасць відаў арфаграм і пунктаграм у тэкстах кантрольных дыктантаў па вучэбных прадметах «Беларуская мова», «Русский язык», «Мова нацыянальнай меншасці» вызначаецца згодна з дадаткам 6 да Метадычных рэкамендацый.

Да канца першай чвэрці, а ў V класе на працягу I паўгоддзя захоўваецца аб'ём тэксту, рэкамендаваны для папярэдняга класа.

У вячэрніх класах сумарная колькасць кантрольных работ па вучэбным прадмеце, прадугледжаных на III ступені агульнай сярэдняй адукацыі, раўнамерна размяркоўваецца на ўсе гады навучання.

9. Кантрольныя работы ва ўстановах адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі, павінны праводзіцца ў адпаведнасці з санітарна-эпідэміялагічнымі патрабаваннямі.

ГЛАВА 3

КОЛЬКАСЦЬ І ПРЫЗНАЧЭННЕ ВУЧНЁЎСКІХ СШЫТКАЎ

10. Пры ажыццяўленні ўстановамі адукацыі навучання і выхавання на I ступені агульнай сярэдняй адукацыі:

навучальныя і кантрольныя работы па вучэбных прадметах «Беларуская мова», «Русский язык», «Матэматыка» вучні I класа выконваюць у адпаведных сшытках на друкаванай аснове;

для выканання навучальных работ па вучэбным прадмеце «Выяўленчае мастацтва» выкарыстоўваецца альбом для малявання з чыстымі лістамі або набор лістоў для малявання;

для выканання навучальных і кантрольных работ вучням II–IV класаў рэкамендуецца мець наступную колькасць сшыткаў:

па вучэбных прадметах «Беларуская мова», «Русский язык», «Мова нацыянальнай меншасці», «Матэматыка» – 3 сшыткі (2 сшыткі для навучальных работ і 1 сшытак для кантрольных работ). У II класе па вучэбных прадметах «Беларуская мова», «Русский язык», «Мова нацыянальнай меншасці» выкарыстоўваюцца сшыткі з разліноўкай у вузкую лінейку (без нахіленай лініі). Падрыхтоўка да пераводу вучняў на пісьмо ў сшытках з разліноўкай у шырокую лінейку пачынаецца з II паўгоддзя II класа падчас выканання практыкаванняў па каліграфіі. У III класе адбываецца пераход да пісьма ў сшытках з разліноўкай у шырокую лінейку. У выпадку наяўнасці ў вучняў дысграфіі або іншых парушэнняў, адмоўна ўплываючых на станаўленне навыка пісьма, рашэнне аб

выкарыстанні сшыткаў з разліноўкай у шырокую лінейку прымаецца сумесна з лагапедам і іншымі спецыялістамі;

па вучэбных прадметах «Чалавек і свет», «Асновы бяспекі жыццядзейнасці» – 1 сшытак для навучальных работ (па меркаванні настаўніка);

па вучэбным прадмеце «Замежная мова» – 2 сшыткі для навучальных работ; 1 сшытак для запісу замежных слоў (па меркаванні настаўніка);

па вучэбным прадмеце «Музыка» – нотны сшытак.

11. Пры ажыццяўленні ўстановамі адукацыі навучання і выхавання на II і III ступенях агульнай сярэдняй адукацыі для выканання навучальных і кантрольных работ вучням рэкамендуецца мець наступную колькасць сшыткаў:

па вучэбных прадметах «Беларуская мова», «Русский язык», «Мова нацыянальнай меншасці» – 3 сшыткі (2 сшыткі для навучальных работ і 1 сшытак для кантрольных работ);

па вучэбных прадметах «Беларуская літаратура», «Русская литература» 1 сшытак для навучальных работ – у V–VIII класах; 2 сшыткі (1 сшытак для навучальных работ, 1 сшытак для кантрольных работ) – у IX–XI (XII) класах;

па вучэбным прадмеце «Літаратура нацыянальнай меншасці» – 1 сшытак для навучальных работ;

па вучэбным прадмеце «Замежная мова» – 2 сшыткі для навучальных работ; дадаткова можна выкарыстоўваць сшытак для запісу замежных слоў (па меркаванні настаўніка). Сшытак для запісу замежных слоў для вучняў X–XI (XII) класаў выкарыстоўваецца па іх жаданні;

па вучэбным прадмеце «Мастацтва (айчынная і сусветная мастацкая культура)» – альбом або набор лістоў для малявання, 1 сшытак для навучальных работ;

па вучэбным прадмеце «Матэматыка» – 3 сшыткі (2 сшыткі для навучальных работ і 1 сшытак для кантрольных работ);

па вучэбных прадметах «Інфарматыка», «Астраномія» – 2 сшыткі (1 сшытак для навучальных работ і 1 сшытак для кантрольных работ);

па вучэбных прадметах «Чалавек і свет», «Сусветная гісторыя», «Гісторыя Беларусі», «Гісторыя Беларусі ў кантэксце сусветнай гісторыі», «Грамадазнаўства», «Працоўнае навучанне» – 1 сшытак для навучальных работ;

па вучэбным прадмеце «Чарчэнне» – 1 сшытак для навучальных работ, набор лістоў для чарчэння;

па вучэбным прадмеце «Фізіка» – 3 сшыткі (1 сшытак для навучальных работ, 1 сшытак для лабараторных работ і 1 сшытак для кантрольных работ);

па вучэбным прадмеце «Біялогія» – 3 сшыткі (1 сшытак для навучальных работ, 1 сшытак для лабараторных і практычных работ, 1 сшытак для кантрольных работ);

па вучэбным прадмеце «Хімія» – 3 сшыткі (1 сшытак для навучальных работ, 1 сшытак для практычных работ і 1 сшытак для кантрольных работ);

па вучэбным прадмеце «Геаграфія» – 2 сшыткі (1 сшытак для навучальных работ і 1 сшытак для практычных работ);

па вучэбных прадметах «Дапрызыўная і медыцынская падрыхтоўка», «Асновы бяспекі жыццядзейнасці» – 1 сшытак для навучальных работ (па меркаванні настаўніка).

12. У сшытках для кантрольных работ выконваюцца толькі кантрольныя работы, колькасць якіх вызначана ў дадатках 3, 4 да Метадычных рэкамендацый. У сшытках для навучальных работ выконваюцца іншыя работы, якія праводзяцца ў межах паўрочнага і тэматычнага кантролю (класныя, дамашнія, самастойныя і іншыя работы), у тым ліку навучальныя работы, вызначаныя ў дадатку 4.

Па вучэбным прадмеце «Геаграфія» работы, якія праводзяцца ў рамках тэматычнага кантролю, выконваюцца ў сшытках для практычных работ.

Па вучэбным прадмеце «Хімія» лабараторныя доследы могуць выконвацца ў сшытках для навучальных работ або ў сшытках для практычных работ.

Па вучэбным прадмеце «Біялогія» лабараторныя работы могуць выконвацца ў сшытках для навучальных работ або ў сшытках для лабараторных і практычных работ.

13. Дапускаецца выкарыстоўваць для практычных, лабараторных работ сшыткі на друкаванай аснове, якія маюць адпаведны грыф. Выкарыстанне сшыткаў на друкаванай аснове з'яўляецца неабавязковым.

14. Сшыткі для лабараторных работ па вучэбным прадмеце «Фізіка», сшыткі для практычных работ па вучэбных прадметах «Хімія» і «Геаграфія», сшытак для лабараторных і практычных работ па вучэбным прадмеце «Біялогія» захоўваюцца ва ўстанове адукацыі на працягу навучальнага года і выдаюцца вучням для выканання адпаведных работ.

15. Кантрольныя работы па вучэбным прадмеце «Інфарматыка» афармляюцца на электронным (практычныя заданні) і папяровым (тэарэтычныя пытанні) носьбіце.

16. Сшыткі для кантрольных работ на працягу навучальнага года выдаюцца вучням на вучэбных занятках для выканання адпаведных работ і работ над памылкамі і захоўваюцца ва ўстанове адукацыі да пачатку наступнага навучальнага года.

ГЛАВА 4

АФАРМЛЕННЕ І ВЯДЗЕННЕ СШЫТКАЎ, АФАРМЛЕННЕ
ЭКЗАМЕНАЦЫЙНЫХ РАБОТ

17. Пры афармленні надпісу на вкладки сшытка ўказваецца, для чаго прызначаецца сшытак (для работ па беларускай мове, для кантрольных работ па матэматыцы, для практычных работ па хіміі, для практычных і лабараторных работ па біялогіі, для лабараторных работ па фізіцы і, адпаведна, па іншых вучэбных прадметах), клас (выкарыстоўваюцца арабскія або рымскія лічбы), скарачанае найменне ўстановы адукацыі ў адпаведнасці са статутам гэтай установы адукацыі, прозвішча і ўласнае імя вучня ў родным склоне.

18. Пры афармленні надпісу на вкладки сшытка дапускаецца рабіць запіс аб прызначэнні сшытка і найменні ўстановы адукацыі ў два радкі.

19. У I і II класах надпіс на вкладки сшытка афармляецца настаўнікам, у III і IV класах – вучнем пад кіраўніцтвам настаўніка, у V–XI (XII) класах – вучнем згодна з дадаткам 1 да Метадычных рэкамендацый. Памылкі, дапушчаныя вучнямі, выпраўляюцца настаўнікам ручкай з пастай чырвонага колеру.

20. Пры выкананні розных відаў работ вучні павінны захоўваць чырвоны радок, пісаць ад самага пачатку і да самага канца радка, пры неабходнасці падзяляючы словы для пераносу. Усе запісы ў сшытках робяцца ручкай з пастай сіняга або фіялетавага колеру (па рашэнні ўстановы адукацыі) акуратна, разборлівым почыркам, выпраўленні памылковага напісання на правільнае выконваюцца без выкарыстання карэктара.

Падкрэсліванне членаў сказа, выдзяленне марфем у слове, умоўныя абазначэнні, чарцяжы, схемы, графікі, табліцы, дыяграмы, малюнкi выконваюцца акуратна алоўкам (пры неабходнасці каляровымі алоўкамі, акрамя чырвонага) або ручкай (пры неабходнасці – з прымяненнем лінейкі і цыркуля). Па вучэбным прадмеце «Мастацтва (айчынная і сусветная мастацкая культура)» у сшытках для навучальных работ вучні могуць выкарыстоўваць таксама ручкі з пастай рознага колеру, акрамя чырвонага. Не дапускаецца выкарыстанне ў сшытках аплікацый, якія не выконваюць дыдактычных функцый, фламастараў і карэктараў.

21. Па вучэбных прадметах «Матэматыка», «Фізіка», «Астраномія» ў сшытках для кантрольных работ пры пабудове геаметрычных фігур, графікаў функцый, выкананні малюнкаў, табліц, графікаў і схем вучні могуць выкарыстоўваць каляровыя алоўкі, акрамя чырвонага.

22. Са знешняга боку старонкі ўсіх відаў сшыткаў адводзяцца палі (у выпадку іх адсутнасці).

Прыкладныя правілы афармлення запісаў у сшытках прыведзены ў дадатку 9 да Метадычных рэкамендацый. Настаўнік мае права самастойна ўстанаўліваць правілы афармлення запісаў у сшытках.

23. Экзаменацыйныя работы па вучэбных прадметах «Беларуская мова», «Русский язык», «Матэматыка» па завяршэнні навучання і выхавання на II ступені агульнай сярэдняй адукацыі выконваюцца на падвойных лістах паперы з адбіткам штампа ўстановы адукацыі, якія ўкладваюцца адзін у адзін.

На адбітку штампа ўстановы адукацыі запісваецца дата правядзення выпускнога экзамену. Напрыклад: *1 чэрвеня 2025 г.*

Пасля адбітка штампа ўстановы адукацыі прапускаюцца два радкі (дзе лінейкі) на лістах паперы з разліноўкай у лінейку, чатыры радкі (чатыры клеткі) на лістах паперы з разліноўкай у клетку і пасярэдзіне радка робіцца адпаведны запіс.

Тытульны ліст экзаменацыйнай работы па завяршэнні навучання і выхавання на II ступені агульнай сярэдняй адукацыі афармляецца згодна з дадаткам 7 да Метадычных рэкамендацый.

Па вучэбных прадметах «Беларуская мова», «Русский язык» на другой старонцы пасярэдзіне першага радка пішацца назва пераказу, па вучэбным прадмеце «Матэматыка» – нумар варыянта.

Пры абазначэнні нумара варыянта можна выкарыстоўваць як арабскія, так і рымскія лічбы (*Варыянт 2* або *Варыянт II*).

Заданні экзаменацыйнай работы па вучэбным прадмеце «Матэматыка» не перапісваюцца.

24. Экзаменацыйныя работы вучняў пасля праверкі і выстаўлення адзнакі ў балах падпісваюцца старшынёй і членамі экзаменацыйнай камісіі згодна з дадаткам 7 да Метадычных рэкамендацый.

ГЛАВА 5

ПРАВЕРКА НАВУЧАЛЬНЫХ, КАНТРОЛЬНЫХ, ЭКЗАМЕНАЦЫЙНЫХ РАБОТ І ПРАВЯДЗЕННЕ РАБОТЫ НАД ПАМЫЛКАМІ

25. Па вучэбных прадметах «Беларуская мова», «Русский язык», «Мова нацыянальнай меншасці», «Матэматыка» правяраюцца:

кожная навучальная работа ў сшытках для навучальных работ да наступных вучэбных заняткаў ва ўсіх вучняў I–IV класаў;

навучальныя работы, вызначаныя ў дадатку 4 да Метадычных рэкамендацый, правяраюцца абавязкова ва ўсіх вучняў V–XI (XII) класаў; іншыя навучальныя работы – на выбар настаўніка;

не менш чым адзін раз на тыдзень ва ўсіх вучняў V–VII класаў;

не менш чым адзін раз на два тыдні ва ўсіх вучняў VIII–IX класаў;

не менш чым адзін раз на месяц ва ўсіх вучняў X–XI (XII) класаў пры вывучэнні прадмета на базавым узроўні;

не менш чым адзін раз на два тыдні ва ўсіх вучняў Х–ХІ (ХІІ) класаў пры вывучэнні прадмета на павышаным узроўні.

26. Па вучэбным прадмеце «Замежная мова» ў сшытку для навучальных работ правяраюцца:

кожная навучальная работа ў вучняў ІІІ–VІІ класаў да наступных вучэбных заняткаў;

найбольш значныя (на выбар настаўніка) навучальныя работы ў вучняў VІІІ–ХІ (ХІІ) класаў, але з такім разлікам, каб адзін раз на тыдзень адпаведныя навучальныя работы правяраліся ва ўсіх вучняў VІІІ і ІХ класаў, адзін раз на два тыдні – ва ўсіх вучняў Х–ХІ (ХІІ) класаў пры вывучэнні на базавым узроўні, адзін раз на тыдзень – ва ўсіх вучняў Х–ХІ (ХІІ) класаў пры вывучэнні на павышаным узроўні.

27. Па вучэбным прадмеце «Мастацтва (айчынная і сусветная мастацкая культура)» найбольш значныя (на выбар настаўніка) навучальныя работы правяраюцца ва ўсіх вучняў не радзей за адзін раз у чвэрць.

28. Па вучэбных прадметах «Беларуская літаратура», «Русская литература» навучальныя работы, вызначаныя ў дадатку 4, правяраюцца абавязкова, іншыя навучальныя работы (на выбар настаўніка) правяраюцца ва ўсіх вучняў не радзей за адзін раз у месяц.

Па вучэбных прадметах «Чалавек і свет», «Сусветная гісторыя», «Гісторыя Беларусі», «Гісторыя Беларусі ў кантэксце сусветнай гісторыі», «Грамадазнаўства», «Фізіка», «Астраномія», «Хімія», «Біялогія», «Геаграфія», «Інфарматыка», «Літаратура нацыянальнай меншасці» найбольш значныя (на выбар настаўніка) навучальныя работы правяраюцца ва ўсіх вучняў не радзей за адзін раз у месяц.

29. Адзнакі за выкананне вучнямі ІІІ–ХІ (ХІІ) класаў навучальных работ, выстаўленыя ў сшытках для навучальных работ па адпаведным вучэбным прадмеце, па меркаванні настаўніка могуць заносіцца ў класны журнал і дзёнік вучня.

30. Па вучэбным прадмеце «Фізіка» лабараторныя работы правяраюцца ва ўсіх вучняў да наступных вучэбных заняткаў. Адзнакі за лабараторныя работы, выстаўленыя ў сшытках для лабараторных работ, заносзяцца ў класны журнал і дзёнік вучня.

Па вучэбным прадмеце «Хімія» практычныя работы правяраюцца ва ўсіх вучняў да наступных вучэбных заняткаў. Адзнакі, выстаўленыя ў сшытках для практычных работ, заносзяцца ў класны журнал і дзёнік вучня.

Па вучэбным прадмеце «Біялогія» практычныя работы правяраюцца ва ўсіх вучняў да наступных вучэбных заняткаў. Адзнакі за практычныя работы, выстаўленыя ў сшытках для лабараторных і практычных работ, заносзяцца ў класны журнал і дзёнік вучня; адзнакі за справаздачы па

выніках экскурсій выстаўляюцца ў класны журнал і дзённік вучня па меркаванні настаўніка; адзнакі за лабараторныя работы не выстаўляюцца.

Па вучэбным прадмеце «Геаграфія» практычныя работы правяраюцца да наступных вучэбных заняткаў ва ўсіх вучняў. Адзнакі за практычныя работы (пазначаныя зорачкай у вучэбнай праграме), выстаўленыя ў кантурных картах, сшытках для практычных работ вучняў, заносзяцца ў класны журнал і дзённік вучня; адзнакі за іншыя практычныя работы заносзяцца ў класны журнал і дзённік вучня па меркаванні настаўніка.

31. Кантрольныя работы правяраюцца ва ўсіх вучняў I–XI (XII) класаў. Па выніках праверкі кантрольных работ вучням III–XI (XII) класаў выстаўляюцца адзнакі ў сшытках для кантрольных работ па адпаведных вучэбных прадметах. Адзнакі, выстаўленыя па выніках кантрольных работ, заносзяцца ў класны журнал і дзённік вучня.

За кантрольныя пераказы і сачыненні па вучэбных прадметах «Беларуская мова», «Русский язык», «Мова нацыянальнай меншасці» вучням выстаўляюцца дзве адзнакі: першая – за змест, другая – за пісьменнасць.

За кантрольныя сачыненні па вучэбных прадметах «Беларуская літаратура», «Русская литература» вучням выстаўляюцца дзве адзнакі: першая – за змест з улікам зместавых і маўленчых памылак, другая – за пісьменнасць. Адзнакі, выстаўленыя па выніках кантрольнага сачынення, заносзяцца ў класны журнал (першая – на старонку журнала па літаратуры, другая – на старонку журнала па мове) і дзённік вучня.

Праверка кантрольных работ, як правіла, ажыццяўляецца да наступных вучэбных заняткаў па адпаведным вучэбным прадмеце. Дапускаецца ажыццяўляць праверку кантрольных сачыненняў, пераказаў і іншых творчых работ па мовах і літаратурах у V–VIII класах на працягу тыдня, у IX класе – на працягу дзесяці дзён, у X–XI (XII) класах – на працягу двух тыдняў пасля правядзення адпаведнай творчай работы.

32. Па вучэбных прадметах «Беларуская мова», «Беларуская літаратура», «Русский язык», «Русская литература», «Мова нацыянальнай меншасці» ў кантрольных работах настаўнік адзначае і выпраўляе дапушчаныя вучнямі памылкі наступным чынам.

Няправільна напісаныя:

літару або знак прыпынку закрэслівае наўскос, падкрэслівае адной лініяй;

лічбу закрэслівае наўскос;

частку слова, слова закрэслівае тонкай гарызантальнай лініяй;

памылкі ў змесце і маўленчыя памылкі падкрэслівае хвалістай лініяй.

Замест закрэсленага запісвае ўверсе правільны варыянт (патрэбныя лічбы, літары, знакі прыпынку, словы).

Выпраўленыя памылкі адзначаюцца на палях сшытка наступнымі ўмоўнымі знакамі:

у II–IV класах – I – арфаграфічная; V – пунктуацыйная;
I (н) – нягрубая арфаграфічная; V (н) – нягрубая пунктуацыйная;
З (С) – памылка ў змесце (в содержании); М (Р) – маўленчая (речевая);

у V–XI (XII) класах – I – арфаграфічная; V – пунктуацыйная;
Г – граматычная; З (С) – памылка ў змесце (в содержании);
М (Р) – маўленчая (речевая); а (о) – аднатыпная (однотипная);
н – нягрубая: I (а) (I (о)), I (н), V (н).

Дапушчаныя вучнямі памылкі на прымяненне правілаў, якія яшчэ не вывучаліся, настаўнік падкрэслівае, выпраўляе, але на палях сшытка не адзначае.

У V–XI (XII) класах пры праверцы дыктанта пасля тэксту (у пачатку наступнага радка) дробам указваецца колькасць арфаграфічных памылак (лічнік) і пунктуацыйных памылак (назоўнік).

Напрыклад:

I / V $2 / I$

Пры праверцы творчых работ (пераказаў, сачыненняў, перакладаў і іншых), якія разлічаны на адны або двое вучэбных заняткаў, пасля тэксту (у пачатку наступнага радка) настаўнік запісвае дробам у лічніку колькасць памылак у змесце і маўленчых памылак, а ў назоўніку ўказвае колькасць арфаграфічных, пунктуацыйных і граматычных памылак.

Напрыклад:

$\frac{3 - M}{I - V - Г}$ $\frac{2-2}{2-2-1}$

Калі вучнямі дапушчаны выпраўленні на месцы арфаграм і пунктаграм, якія ўплываюць на выстаўленне адзнакі за пісьмовую работу, па меркаванні настаўніка наяўнасць выпраўленняў можна адзначаць пасля падліку памылак. У гэтым выпадку запіс можна аформіць наступным чынам:

$1/0$ 3 выпр. (I) $1-0$
3-0-2 3 выпр. (V)

Па вучэбных прадметах «Беларуская мова», «Русский язык», «Мова нацыянальнай меншасці» ў навучальных работах настаўнік адзначае і выпраўляе дапушчаныя вучнямі памылкі такім жа чынам.

Па вучэбных прадметах «Беларуская літаратура», «Русская литература», «Літаратура нацыянальнай меншасці» ў навучальных работах настаўнік такім жа чынам выпраўляе ўсе дапушчаныя вучнямі памылкі, але пры гэтым арфаграфічныя, пунктуацыйныя і граматычныя памылкі не выносяцца на палі і не ўлічваюцца пры выстаўленні адзнакі.

Пры праверцы экзаменацыйных работ вучняў па вучэбных прадметах «Беларуская мова», «Русский язык» дапушчаныя вучнямі памылкі

адзначаюцца, выпраўляюцца і фіксуюцца такім жа чынам, як і пры праверцы дыктанта, творчых работ (за выключэннем работ цэнтралізаванага экзамену).

33. У навучальных работах, якія правяраюцца, і кантрольных работах па іншых вучэбных прадметах настаўнік закрэслівае, падкрэслівае памылкі, у тым ліку арфаграфічныя, пунктуацыйныя, надпісвае правільны варыянт. Такім жа чынам выпраўляюцца дапушчаныя вучнямі памылкі пры праверцы экзаменацыйных работ вучняў па завяршэнні навучання і выхавання на II ступені агульнай сярэдняй адукацыі па вучэбным прадмеце «Матэматыка». Пры гэтым арфаграфічныя, пунктуацыйныя памылкі не ўлічваюцца пры выстаўленні адзнакі.

34. У сшытках для навучальных і кантрольных работ па вучэбных прадметах «Матэматыка», «Фізіка», «Біялогія», «Хімія», у экзаменацыйнай рабоце па вучэбным прадмеце «Матэматыка» на палях насупраць кожнага выкананага задання адзначаецца колькасць балаў, якімі ацэнены вынік выканання гэтага задання. Пасля рашэння апошняга задання запісваецца сумарная колькасць балаў за выкананне ўсіх заданняў, якія пераводзяцца ў адпаведную адзнаку. Адзнака запісваецца на адпаведным радку.

35. Вучні II–IV класаў выконваюць работу над памылкамі пасля кожнай работы ў тых жа сшытках, у якіх выконвалася адпаведная навучальная або кантрольная работа. Узор выканання работы над памылкамі дае настаўнік.

36. Вучнямі V–XI (XII) класаў работа над памылкамі выконваецца па вучэбных прадметах «Беларуская мова», «Беларуская літаратура», «Русский язык», «Русская литература», «Мова нацыянальнай меншасці», «Літаратура нацыянальнай меншасці», «Фізіка», «Астраномія», «Хімія», «Біялогія», «Матэматыка» пасля правядзення настаўнікам аналізу выканання кантрольнай або найбольш значнай (па меркаванні настаўніка) навучальнай, практычнай, лабараторнай работы па адпаведным вучэбным прадмеце ў тых жа сшытках, у якіх выконвалася работа.

Па вучэбным прадмеце «Інфарматыка» тыповыя памылкі, дапушчаныя вучнямі пры выкананні кантрольнай работы, абмяркоўваюцца без выканання пісьмовай работы над памылкамі.

37. Выпраўленне памылак, дапушчаных вучнем, надпісванне правільнага варыянта, іншыя запісы ажыццяўляюцца ручкай з пастай чырвонага колеру. Памылкі, дапушчаныя пры выкананні работы над памылкамі, выпраўляюцца такім жа чынам, як і пры праверцы навучальнай або кантрольнай работы па адпаведным вучэбным прадмеце.

38. Па выніках праверкі работы над памылкамі па меркаванні настаўніка можа быць выстаўлена адзнака і занесена ў класны журнал і дзёнік вучня.

ГЛАВА 6

АФАРМЛЕННЕ РЭФЕРАТА

39. Рэферат – гэта кароткая перадача зместу артыкула (-аў) або даследавання. Рэфераты могуць выконвацца па ўсіх вучэбных прадметах, якія вывучаюцца ў X–XI (XII) класах.

Рэферат мае наступную структуру: тытульны ліст, змест, уводзіны, асноўная частка, якая падзяляецца на главы, раздзелы, падраздзелы, заключэнне, спіс літаратуры ў алфавітным парадку, дадаткі (пры неабходнасці). Аб’ём навучальнага рэферата, узор яго афармлення ўстаноўлены згодна з дадаткам 8 да Метадычных рэкамендацый.

40. На тытульным лісце ўказваюцца найменне ўстановы адукацыі, прозвішча, уласнае імя, імя па бацьку (калі ёсць) аўтара, назва работы, месца знаходжання ўстановы адукацыі, год.

41. Змест рэферата ўключае назвы структурных частак, глаў, раздзелаў і падраздзелаў з указаннем нумарацыі старонак арабскімі лічбамі.

42. Ва ўводзінах даецца кароткая характарыстыка тэмы рэферата, абгрунтоўваецца яе актуальнасць, раскрываюцца мэты і задачы работы, даецца пералік літаратуры і асноўных крыніц, на аснове якіх падрыхтаваны рэферат.

43. У асноўнай частцы рэферата каротка падаецца матэрыял па раздзелах, кожны з якіх раскрывае асобную праблему або розныя бакі адной праблемы. Кожны змястоўны блок (глава, раздзел, падраздзел) павінен мець загалолак.

44. Заключэнне павінна быць сціслым, канкрэтным, утрымліваць асноўныя вывады, а таксама інфармацыю пра згоду ці нязгоду з аўтарамі выкарыстаных крыніц. Заключэнне не павінна перавышаць па аб’ёме ўводзіны.

45. Пры напісанні рэферата неабходна рабіць спасылкі на крыніцы інфармацыі. У квадратных дужках указваюцца нумар крыніцы ў спісе выкарыстаных крыніц і старонка, напрыклад: [4, с. 29]. Спасылкі ў тэксце могуць таксама падавацца ў выглядзе падрадкавых заўваг, нумарацыя якіх прыводзіцца на кожнай старонцы, пачынаючы з адзінкі. Спіс выкарыстаных крыніц афармляецца ў адпаведнасці з правіламі бібліяграфічнага апісання.

46. Пры камп’ютарным наборы трэба выкарыстоўваць шрыфт Times New Roman, кегель 15 пт; міжрадкавы інтэрвал – 1,5; водступ першага радка кожнага абзаца – 1,25; палі – зверху і знізу па 2 см, злева 3 см, справа 1 см.

Дадатак 1
да Метадычных рэкамендацый па
фарміраванні культуры вуснага і
пісьмовага маўлення ва ўстановах
адукацыі, якія рэалізуюць
адукацыйныя праграмы агульнай
сярэдняй адукацыі

Узоры афармлення надпісу
на вокладцы сшытка*

Тетрадь
для работ
по русскому языку
учащегося 6 „А“ класса
гимназии № 61 г. Минска
Петрова Виталия

Сшытак
для кантрольных работ
на беларускай мове
вучаніцы III класа
Выгалавіцкай базавай школы
Данільчык Вольгі

Тетрадь
для работ по учебному предмету
„Человек и мир“
учащейся V „Б“ класса
средней школы № 4 г. Витебска
Куницкой Елены

Сшытак
для работ
на матэматыцы
вучня 8 „А“ класа
сярэдняй школы № 2
г. Наваполацка
Фёдарова Аляксандра

Тетрадь
для практических работ
по химии
учащегося X „А“ класса
средней школы № 1 г. Слуцка
Симончика Михаила

Сшытак
для лабараторных работ
на фізіцы
вучня 9 класа
Правамастоўскай
сярэдняй школы
Платонава Івана

English
Galina Sedova
Form 3 “B”
School No. 20

Français
Svetlana Ivanova
classe de 7-ième „A“
école № 20

Deutsch
Anna Petrova
Klasse 5 „B“
Schule Nr. 20

Español
Anna Ivanova
grado 4 “A”
escuela № 20

汉语
姓名
班级
学校

* Дапускаецца абазначэнне класа як арабскімі, так і рымскімі лічбамі.

Дадатак 2

да Метадычных рэкамендацый па фарміраванні культуры вуснага і пісьмовага маўлення ва ўстановах адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі

Колькасць і аб'ём навучальных работ па развіцці звязнага вуснага і пісьмовага маўлення на I ступені агульнай сярэдняй адукацыі

Вучэбны прадмет «Беларуская мова» ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі з беларускай мовай навучання і выхавання								
Від работы	I клас		II клас		III клас		IV клас	
	I паў-годдзе	II паў-годдзе	I паў-годдзе	II паў-годдзе	I паў-годдзе	II паў-годдзе	I паў-годдзе	II паў-годдзе
Пераказ	—	—	1 30–35 слоў	1 35–40 слоў	1 40–50 слоў	1 50–60 слоў	1 60–70 слоў	1 70–80 слоў
Сачыненне	—	—	—	—	1	1	1	1
Вучэбны прадмет «Беларуская мова» ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі з рускай мовай навучання і выхавання								
Від работы	I клас		II клас		III клас		IV клас	
	I паў-годдзе	II паў-годдзе	I паў-годдзе	II паў-годдзе	I паў-годдзе	II паў-годдзе	I паў-годдзе	II паў-годдзе
Пераказ	—	—	—	1 35–40 слоў	1 40–50 слоў	1 50–60 слоў	1 60–70 слоў	1 70–80 слоў
Сачыненне	—	—	—	—	1	1	1	1
Вучэбны прадмет «Русский язык» ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі з рускай мовай навучання і выхавання								
Від работы	I клас		II клас		III клас		IV клас	
	I паў-годдзе	II паў-годдзе	I паў-годдзе	II паў-годдзе	I паў-годдзе	II паў-годдзе	I паў-годдзе	II паў-годдзе
Пераказ	—	—	1 30–35 слоў	1 35–40 слоў	1 40–50 слоў	1 50–60 слоў	1 60–70 слоў	1 70–80 слоў
Сачыненне	—	—	—	—	1	1	1	1
Вучэбны прадмет «Русский язык» ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі з беларускай мовай навучання і выхавання								
Від работы	I клас		II клас		III клас		IV клас	
	I паў-годдзе	II паў-годдзе	I паў-годдзе	II паў-годдзе	I паў-годдзе	II паў-годдзе	I паў-годдзе	II паў-годдзе
Пераказ	—	—	—	1 35–40 слоў	1 40–50 слоў	1 50–60 слоў	1 60–70 слоў	1 70–80 слоў
Сачыненне	—	—	—	—	1	1	1	1

Вучэбны прадмет «Мова нацыянальнай меншасці»								
Від работы	I клас		II клас		III клас		IV клас	
	I паў-годдзе	II паў-годдзе	I паў-годдзе	II паў-годдзе	I паў-годдзе	II паў-годдзе	I паў-годдзе	II паў-годдзе
Пераказ	—	—	—	—	1 40–45 слоў	1 50–55 слоў	1 60–65 слоў	1 70–75 слоў
Сачыненне	—	—	—	—	—	—	—	1

Дадатак 3
да Метадычных рэкамендацый па фарміраванні культуры вуснага і пісьмовага маўлення ва ўстановах адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі

Колькасць кантрольных работ на I ступені агульнай сярэдняй адукацыі, іх віды і аб'ём

Вучэбны прадмет «Беларуская мова» ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі з беларускай мовай навучання і выхавання								
Від работы	I клас		II клас		III клас		IV клас	
	I паў-годдзе	II паў-годдзе	I паў-годдзе	II паў-годдзе	I паў-годдзе	II паў-годдзе	I паў-годдзе	II паў-годдзе
Кантрольнае спісванне	—	1 15–20 слоў	1 25–30 слоў	—	—	—	—	—
Кантрольны дыктант	—	—	—	1 35–40 слоў	1 40–45 слоў	—	1 55–65 слоў	—
Кантрольны дыктант з дадатковым заданнем	—	—	—	—	—	1 45–50 слоў	—	1 65–75 слоў
Кантрольная работа па тэме	—	—	1	2	1	2	2	2
Кантрольны слоўнікавы дыктант	—	—	1 6 слоў	1 7 слоў	2 8 слоў	2 9 слоў	2 10 слоў	2 12 слоў
Вучэбны прадмет «Беларуская мова» ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі з рускай мовай навучання і выхавання								
Від работы	I клас		II клас		III клас		IV клас	
	I паў-годдзе	II паў-годдзе	I паў-годдзе	II паў-годдзе	I паў-годдзе	II паў-годдзе	I паў-годдзе	II паў-годдзе
Кантрольнае спісванне	—	—	1 20–25 слоў	—	—	—	—	—
Кантрольны дыктант	—	—	—	1 25–30 слоў	1 40–45 слоў	—	1 55–65 слоў	—
Кантрольны дыктант з дадатковым заданнем	—	—	—	—	—	1 45–50 слоў	—	1 65–75 слоў

Кантрольная работа па тэме	–	–	1	1	1	2	2	2
Кантрольны слоўнікавы дыктант	–	–	1 6 слоў	1 7 слоў	2 8 слоў	2 9 слоў	2 10 слоў	2 12 слоў
Вучэбны прадмет «Русский язык» ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі з рускай мовай навучання і выхавання								
Від работы	I клас		II клас		III клас		IV клас	
	I паў-годдзе	II паў-годдзе	I паў-годдзе	II паў-годдзе	I паў-годдзе	II паў-годдзе	I паў-годдзе	II паў-годдзе
Кантрольнае спісванне	–	1 15–20 слоў	1 25–30 слоў	–	–	–	–	–
Кантрольны дыктант	–	–	–	1 35–40 слоў	1 40–45 слоў	–	1 55–65 слоў	–
Кантрольны дыктант з дадатковым заданнем	–	–	–	–	–	1 45–50 слоў	–	1 65–75 слоў
Кантрольная работа па тэме	–	–	1	2	1	2	2	2
Кантрольны слоўнікавы дыктант	–	–	1 6 слоў	1 7 слоў	2 8 слоў	2 9 слоў	2 10 слоў	2 12 слоў
Вучэбны прадмет «Русский язык» ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі з беларускай мовай навучання і выхавання								
Від работы	I клас		II клас		III клас		IV клас	
	I паў-годдзе	II паў-годдзе	I паў-годдзе	II паў-годдзе	I паў-годдзе	II паў-годдзе	I паў-годдзе	II паў-годдзе
Кантрольнае спісванне	–	–	1 20–25 слоў	–	–	–	–	–
Кантрольны дыктант	–	–	–	1 25–30 слоў	1 40–45 слоў	–	1 55–65 слоў	–
Кантрольны дыктант з дадатковым заданнем	–	–	–	–	–	1 45–50 слоў	–	1 65–75 слоў
Кантрольная работа па тэме	–	–	1	1	1	2	2	2
Кантрольны слоўнікавы дыктант	–	–	1 6 слоў	1 7 слоў	2 8 слоў	2 9 слоў	2 10 слоў	2 12 слоў

Вучэбны прадмет «Мова нацыянальнай меншасці»								
Від работы	I клас		II клас		III клас		IV клас	
	I паў-годдзе	II паў-годдзе	I паў-годдзе	II паў-годдзе	I паў-годдзе	II паў-годдзе	I паў-годдзе	II паў-годдзе
Кантрольнае спісванне	—	—	1 15–20 слоў	1 20–25 слоў	—	—	—	—
Кантрольны дыктант	—	—	—	—	1 35–40 слоў	—	1 55–60 слоў	—
Кантрольны дыктант з дадатковым заданнем	—	—	—	—	—	1 35–40 слоў	—	1 55–60 слоў
Кантрольная работа па тэме	—	—	1	1	1	1	1	2
Кантрольны слоўніковы дыктант	—	—	—	—	1 6 слоў	1 6 слоў	1 8 слоў	1 8 слоў
Вучэбны прадмет «Беларуская літаратура» ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі з беларускай мовай навучання і выхавання								
Від работы	I клас		II клас		III клас		IV клас	
	I паў-годдзе	II паў-годдзе	I паў-годдзе	II паў-годдзе	I паў-годдзе	II паў-годдзе	I паў-годдзе	II паў-годдзе
Праверка навыку чытання	—	1	1	1	1	1	1	1
Праверка сфарміраванасці чытацкіх уменняў	—	—	—	—	—	1	—	1
Вучэбны прадмет «Беларуская літаратура» ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі з рускай мовай навучання і выхавання								
Від работы	I клас		II клас		III клас		IV клас	
	I паў-годдзе	II паў-годдзе	I паў-годдзе	II паў-годдзе	I паў-годдзе	II паў-годдзе	I паў-годдзе	II паў-годдзе
Праверка навыку чытання	—	—	—	1	1	1	1	1
Праверка сфарміраванасці чытацкіх уменняў	—	—	—	—	—	1	—	1

Вучэбны прадмет «Русская литература» ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі з рускай мовай навучання і выхавання								
Від работы	I клас		II клас		III клас		IV клас	
	I паў-годдзе	II паў-годдзе	I паў-годдзе	II паў-годдзе	I паў-годдзе	II паў-годдзе	I паў-годдзе	II паў-годдзе
Праверка навыку чытання	—	1	1	1	1	1	1	1
Праверка сфарміраванасці чытацкіх уменняў	—	—	—	—	—	1	—	1
Вучэбны прадмет «Русская литература» ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі з беларускай мовай навучання і выхавання								
Від работы	I клас		II клас		III клас		IV клас	
	I паў-годдзе	II паў-годдзе	I паў-годдзе	II паў-годдзе	I паў-годдзе	II паў-годдзе	I паў-годдзе	II паў-годдзе
Праверка навыку чытання	—	—	—	1	1	1	1	1
Праверка сфарміраванасці чытацкіх уменняў	—	—	—	—	—	1	—	1
Вучэбны прадмет «Літаратура нацыянальнай меншасці»								
Від работы	I клас		II клас		III клас		IV клас	
	I паў-годдзе	II паў-годдзе	I паў-годдзе	II паў-годдзе	I паў-годдзе	II паў-годдзе	I паў-годдзе	II паў-годдзе
Праверка навыку чытання	—	1	—	1	—	1	—	1
Праверка сфарміраванасці чытацкіх уменняў	—	—	—	—	—	1	—	1
Вучэбны прадмет «Матэматыка»								
Від работы	I клас		II клас		III клас		IV клас	
	I паў-годдзе	II паў-годдзе	I паў-годдзе	II паў-годдзе	I паў-годдзе	II паў-годдзе	I паў-годдзе	II паў-годдзе
Кантрольная работа	—	1	2	2	2	2	2	2
Праверка навыкаў вуснага лічэння	—	1	1	1	1	1	1	1

Дадатак 4

да Метадычных рэкамендацый па фарміраванні культуры вуснага і пісьмовага маўлення ва ўстановах адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі

(у рэдакцыі ад 7 жніўня 2026 г.)

4.1 Колькасць кантрольных і навучальных* работ на II і III ступенях агульнай сярэдняй адукацыі

Від работы		Колькасць кантрольных і навучальных работ у навучальны год па класах						
		V	VI	VII	VIII	IX	X** (базавы/ павыш.)	XI** (базавы/ павыш.)
Вучэбныя прадметы «Беларуская мова», «Русский язык»								
Дыктант	кантрольны	2	2	1	1	1	1/1	1/1
Пераказ	кантрольны	2	2	2	2	2	1/1	1/1
	навучальны	2	2	2	2	2	—	—
Тэставая работа	кантрольная	—	—	—	—	—	1/2	1/2
	навучальная	—	—	—	1	1	1/2	1/2
Сачыненне	кантрольнае	—	—	1	2	2	2/3	2/3
	навучальнае	3	3	3	3	3	—	—
Вучэбныя прадметы «Беларуская літаратура», «Русская литература»								
Сачыненне	кантрольнае	—	—	—	—	1	2/4	2/4
	навучальнае	2	2	2	2	3	—	—
Вучэбны прадмет «Мова нацыянальнай меншасці»								
Дыктант	кантрольны	2	2	2	2	2	2	2
Пераказ	кантрольны	2	2	2	2	2	2	2
Іншыя вучэбныя прадметы								
Вучэбныя прадметы		Колькасць кантрольных работ у навучальны год па класах						
		V	VI	VII	VIII	IX	X** (базавы/ павыш.)	XI** (базавы/ павыш.)
Матэматыка		6	6	8	8	8	6/8	6/8
Фізіка		—	—	4	4	4	4	4
Хімія		—	—	2	4	4	4/6	4/6
Біялогія		—	1	2	2	2	2	2

* Указаны навучальныя работы, на напісанне якіх адводзіцца асобны ўрок (на напісанне творчых работ (пераказаў і сачыненняў) можа адводзіцца два ўрокі). Акрамя ўказаных у табліцы навучальных пісьмовых работ, настаўнік у адпаведнасці з каляндарна-тэматычным планаваннем і матэрыялам вучэбнага дапаможніка праводзіць навучальныя (пісьмовыя і вусныя) работы, на выкананне якіх адводзіцца частка ўрока.

** Ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі, на базе якіх ажыццяўляецца эксперыментальная дзейнасць па праекце «Апрабацыя эксперыментальных інтэграваных вучэбных планаў і вучэбных праграм ва ўмовах абноўленага зместу дапрофільнай падрыхтоўкі і профільнага навучання», колькасць і віды кантрольных і навучальных работ па вучэбных прадметах вызначаюцца згодна з эксперыментальнымі вучэбнымі праграмамі, зацверджанымі Міністэрствам адукацыі ва ўстаноўленым парадку.

Інфарматыка	–	1	1	1	1	1/3	1/3
Астраномія	–	–	–	–	–	–	2

4.2 Колькасць кантрольных, лабараторных, практычных і навучальных* работ пры вывучэнні вучэбных прадметаў у ліцэях

Від работы		Колькасць кантрольных і навучальных работ у навучальны год па класах			
		X	XI	X	XI
		пры вывучэнні вучэбнага прадмета на базавым узроўні		(пры вывучэнні вучэбнага прадмета на павышаным узроўні)	(пры вывучэнні вучэбнага прадмета на павышаным узроўні)
Вучэбныя прадметы «Беларуская мова», «Русский язык»					
Дыктант	кантрольны	1	1	1	1
Пераказ	кантрольны	1	1	1	1
Тэставая работа	кантрольная	1	1	2	2
	навучальная	1	1	2	2
Сачыненне	кантрольнае	2	2	3	3
Від работы		X (XI) (пры вывучэнні вучэбнага прадмета на працягу аднаго навучальнага года)		X (пры вывучэнні вучэбнага прадмета на павышаным узроўні)	XI (пры вывучэнні вучэбнага прадмета на павышаным узроўні)
Вучэбныя прадметы «Беларуская літаратура», «Русская литература»					
Сачыненне	кантрольнае	2		4	4
Вучэбны прадмет «Біялогія»					
Кантрольныя работы		4		2	2
Лабараторныя работы		2		10	7
Практычныя работы		8		2	12
Вучэбны прадмет «Хімія»					
Кантрольныя работы		4		6	6
Практычныя работы		8		5	7
Вучэбны прадмет «Фізіка»					
Кантрольныя работы		4		4	4
Лабараторныя работы		8		5	6
Вучэбны прадмет «Геаграфія»					
Практычныя работы (за якія выстаўляецца адзнака)		4		4	4
Вучэбны прадмет «Інфарматыка»					
Кантрольныя работы		2		3	3
Вучэбны прадмет «Матэматыка»					
Кантрольныя работы		6		8	8
Вучэбны прадмет «Астраномія»					
Кантрольныя работы					2

* Указаны навучальныя работы, на напісанне якіх адводзіцца асобны ўрок (на напісанне творчых работ)

(пераказаў і сачыненняў) можа адводзіцца два ўрокі). Акрамя ўказаных у табліцы навучальных пісьмовых работ, настаўнік у адпаведнасці з каляндарна-тэматычным планаваннем і матэрыялам вучэбнага дапаможніка праводзіць навучальныя (пісьмовыя і вусныя) работы, на выкананне якіх адводзіцца частка ўрока.

Дадатак 5
да Метадычных рэкамендацый па фарміраванні культуры вуснага і пісьмовага маўлення ва ўстановах адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі
(у рэдакцыі ад 7 жніўня 2026 г.)

Аб'ём пісьмовых работ па вучэбных прадметах «Беларуская мова», «Русский язык», «Мова нацыянальнай меншасці», «Беларуская літаратура», «Русская литература» на II і III ступенях агульнай сярэдняй адукацыі

Клас	Аб'ём тэксту кантрольнага дыктанта	Аб'ём слоўнікавага дыктанта
V	80–90 слоў	12–15 слоў
VI	90–100 слоў	15–20 слоў
VII	100–110 слоў	20–25 слоў
VIII	110–125 слоў	25–30 слоў
IX	125–145 слоў	30–35 слоў
X	145–170 слоў	35–40 слоў
XI	170–200 слоў	40–45 слоў

Клас	Аб'ём тэксту для кантрольнага пераказу		Аб'ём тэксту для кантрольнага пераказу*
V	80–100 слоў		70–90 слоў
VI	100–120 слоў		90–110 слоў
VII	120–180 слоў		110–150 слоў
VIII	180–240 слоў		150–200 слоў
IX	240–340 слоў		200–250 слоў
X	340–400 слоў (базавы ўзровень)	340–450 слоў (павышаны ўзровень)	250–300 слоў
XI	400–450 слоў (базавы ўзровень)	450–600 слоў (павышаны ўзровень)	300–450 слоў

Клас	Прыблізны аб'ём кантрольнага сачынення	
	па вучэбных прадметах «Беларуская мова», «Русский язык»	па вучэбных прадметах «Беларуская літаратура», «Русская литература»
VII, VIII	ад 1 старонкі	—
IX	ад 1,5 старонкі	ад 2 старонак
X, XI	ад 2 старонак	ад 2,5 старонкі

* Аб'ём тэксту для пераказу для навучэнцаў з асаблівасцямі псіхафізічнага развіцця

Дадатак 6
да Метадычных рэкамендацый па фарміраванні культуры вуснага і пісьмовага маўлення ва ўстановах адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі

Колькасць відаў арфаграм і пунктаграм у тэкстах кантрольных дыктантаў па вучэбных прадметах «Беларуская мова», «Русский язык», «Мова нацыянальнай меншасці» на II і III ступенях агульнай сярэдняй адукацыі

Клас	Колькасць відаў арфаграм у тэкстах кантрольных дыктантаў	Колькасць відаў пунктаграм у тэкстах кантрольных дыктантаў
V	10	2–3
VI	12	3–4
VII	16	4–5
VIII	20	5–6
IX	24	7–10
X	26	10–15
XI	28	15–20

Дадатак 7
да Метадычных рэкамендацый па фарміраванні культуры вуснага і пісьмовага маўлення ва ўстановах адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі

Афармленне тытульнага ліста,
падпісаў экзаменацыйнай
работы

I. Узоры афармлення тытульнага ліста экзаменацыйнай работы па завяршэнні навучання і выхавання на II ступені агульнай сярэдняй адукацыі:

*Экзаменацыйная работа (пераказ)
па беларускай мове
вучаніцы 9 „Б“ класа
Кавалевіч Вольгі Пятроўны*

*Экзаменацыйная работа (изложение)
по русскому языку
учащейся IX „Б“ класса
Ковалевич Ольги Петровны*

*Экзаменацыйная работа
па матэматыцы
вучня 9 „Б“ класа
Станкевіча Сяргея Іванавіча*

*Экзаменацыйная работа
по математике
учащегося IX „Б“ класса
Станкевича Сергея Ивановича*

II. Подпіс экзаменацыйных работ вучняў старшынёй і членамі экзаменацыйнай камісіі:

10
(адзнака)

*Старшыня экзаменацыйнай камісіі
Члены экзаменацыйнай камісіі:*

(подпис) *Т. І. Пятрова*
(подпис) *А. Г. Лявонаў*
(подпис) *Н. І. Мікалаева*

10/9
(отметки)

*Прядседатель экзаменацыйнай
комісіі
Члены экзаменацыйнай комісіі:*

(подпись) *Т. И. Петрова*
(подпись) *А. Г. Леонов*
(подпись) *Н. И. Николаева*

Дадатак 8
да Метадычных рэкамендацый па
фарміраванні культуры вуснага і
пісьмовага маўлення ва ўстановах
адукацыі, якія рэалізуюць
адукацыйныя праграмы агульнай
сярэдняй адукацыі

Аб'ём, афармленне і структура рэферата

I. Аб'ём

Рэферат	Клас	Аб'ём рэферата пры камп'ютарным наборы	Аб'ём рэферата пры напісанні ад рукі
Навучальны	X	12–14 старонак	14–15 старонак
Навучальны	XI	15–17 старонак	17–19 старонак

II. Афармленне тытульнага ліста*

Найменне ўстановы адукацыі

Назва рэферата

Выканаў(ла)

Прозвішча, імя ўласнае, імя па
бацьку (калі ёсць)
вучань(іца) ____ класа

Месца знаходжання ўстановы адукацыі, год напісання рэферата

III. Структура

Змест рэферата ўключае назвы структурных частак, глаў, раздзелаў і
падраздзелаў з указаннем нумарацыі старонак арабскімі лічбамі.

Напрыклад:

Змест**

Уводзіны

1. Назва главы

1.1. Назва раздзела

1.2. Назва раздзела

1.2.1. Назва падраздзела

1.2.2. Назва падраздзела

2. Назва главы

Заклучэнне

Спіс выкарыстаных крыніц

Дадаткі

* Нумар на тытульным лісце не ўказваецца, але пры нумарацыі ўлічваецца.

** Размяшчаецца пасля тытульнага ліста.

Дадатак 9
да Метадычных рэкамендацый
па фарміраванні культуры
вуснага і пісьмовага маўлення
ва ўстановах адукацыі, якія
рэалізуюць адукацыйныя
праграмы агульнай сярэдняй
адукацыі

Прыкладныя правілы афармлення запісаў у сшытках у II–IV класах

1. Дата выканання навучальнай або кантрольнай работы запісваецца пасярэдзіне радка наступным чынам: дзень месяца арабскай лічбай, назва месяца пропісцю. Напрыклад: *6 верасня*.

2. На наступным радку (пасярэдзіне) пасля даты ў сшытках для навучальных работ пішацца *Класная работа* або *Дамашняя работа*.

У сшытках з разліноўкай у клетку для навучальных работ па вучэбным прадмеце «Матэматыка» паміж датай і словамі *Класная работа* або *Дамашняя работа* прапускаецца адна клетка ўніз, паміж словамі *Класная работа* або *Дамашняя работа* і заданнем – дзве клеткі ўніз.

3. У сшытках па вучэбным прадмеце «Матэматыка», пачынаючы з II класа, пры афармленні рашэння заданняў на асобным радку ўказваецца від навучальнай работы (слова *Прыклады ў II–IV класах* не пішацца).

Паміж назвай віду задання, рашэннем і адказам прапускаецца адпаведна адна клетка ўніз, паміж слупкамі прыкладаў, размешчаных адзін пад адным, – дзве клеткі ўніз, паміж слупкамі прыкладаў, размешчаных на адным радку, – тры клеткі ўправа ад найдаўжэйшага прыкладу.

Для аддзялення адной навучальнай работы ад другой і для выстаўлення адзнакі прапускаюцца чатыры клеткі ўніз.

Прыкладныя правілы афармлення запісаў у сшытках у V–XI (XII) класах

1. У сшытках для навучальных і кантрольных работ па вучэбных прадметах «Беларуская мова», «Русский язык», «Мова нацыянальнай меншасці» дата запісваецца словамі ў цэнтры радка.

У IX–XI (XII) класах у сшытках для кантрольных работ па вучэбных прадметах «Беларуская літаратура», «Русская литература» дата таксама запісваецца словамі ў цэнтры радка.

Па вучэбным прадмеце «Замежная мова» дата ў сшытку запісваецца так, як гэта прынята ў краіне мовы, якая вывучаецца. Напрыклад:

Нямецкая мова	7. Dezember 2022
Французская мова	Lundi 7 septembre 2022
Испанская мова	7 de diciembre de 2022
Кітайская мова	2022年7月12日

Дата выканання навучальнай або кантрольнай работы па іншых вучэбных прадметах, акрамя вучэбных прадметаў «Беларуская мова», «Русский язык», «Мова нацыянальнай меншасці», «Замежная мова», запісваецца лічбамі на палях сшыткаў у адзін ці два радкі.

Напрыклад: 22.09.2022

2. На наступных радках пасля даты пішуцца від работы (пераказ, сачыненне і іншыя); або *Работа над памылкамі*; або *Дамашняя работа*, затым *Практыкаванне* з указаннем яго нумара (без знака №); або *Класная работа*.

Пасля слоў *Класная работа* на наступным радку можа ўказвацца тэма вучэбных заняткаў.

У сшытку для навучальных работ па вучэбным прадмеце «Замежная мова» словы *Класная работа*, *Дамашняя работа* (на адпаведнай мове) не пішуцца.

У сшытках для навучальных работ па вучэбных прадметах «Беларуская літаратура», «Русская литература», «Літаратура нацыянальнай меншасці», «Мастацтва (айчынная і сусветная мастацкая культура)», «Чалавек і свет», «Інфарматыка», «Сусветная гісторыя», «Гісторыя Беларусі», «Гісторыя Беларусі ў кантэксце сусветнай гісторыі», «Грамадазнаўства», «Геаграфія», «Біялогія», «Фізіка», «Астраномія», «Хімія», «Працоўнае навучанне», «Чарчэнне», «Дапрызыўная і медыцынская падрыхтоўка», «Асновы бяспекі жыццядзейнасці» пры выкананні навучальных работ словы *Класная работа* не пішуцца, а адразу запісваецца тэма вучэбных заняткаў пасярэдзіне таго ж радка, на якім запісана дата выканання навучальнай работы, або від работы (сачыненне і іншыя работы). Напрыклад:

Жыццёвы і творчы шлях І. Шамякіна 15.09.2022

Агульная характарыстыка галагенаў 12.09.2022

У сшытках для навучальных работ па вучэбным прадмеце «Матэматыка» пры выкананні навучальных работ словы *Класная работа*,

Дамашняя работа пішучца пасярэдзіне таго ж радка, на якім запісана дата выканання навучальнай работы.

Загалолак навучальнай або кантрольнай работы запісваецца на асобным радку без двукосся і кропкі ў канцы назвы. Калі загалолак з'яўляецца цытатай, то ён бярэцца ў двукоссе. Напрыклад:

<i>Трэцяга верасня</i>	<i>Дваццаць пятага верасня</i>	<i>Восьмага кастрычніка</i>
<i>Дамашняя работа</i>	<i>Класная работа</i>	<i>Работа над памылкамі</i>
<i>Практыкаванне 12</i>	<i>Спосабы ўтварэння</i>	
	<i>дзеясловаў</i>	

<i>Третье сентября</i>	<i>Третье сентября</i>	<i>Третье октября</i>
<i>Домашняя работа</i>	<i>Классная работа</i>	<i>Работа над ошибками</i>
<i>Упражнение 12</i>		

<i>Пятага кастрычніка</i>	<i>Пятага кастрычніка</i>	<i>Пятага кастрычніка</i>
<i>Дыктант</i>	<i>Пераказ</i>	<i>Сачыненне</i>
<i>Мой родны край</i>	<i>У лесе</i>	<i>3 гісторыі майго роду</i>

Пятнацатага красавіка
Сачыненне
„Добра быць у дарозе, якую ты
сам сабе выбіраеш... “

Пры выкананні кантрольнай, практычнай або лабараторнай работы ў адпаведным спытку запіс афармляецца наступным чынам:

Практычная работа № 6
Рашэнне эксперыментальных задач

19.10.2022

3. У сшытках для кантрольных работ па вучэбных прадметах «Матэматыка», «Фізіка», «Астраномія», «Біялогія», «Хімія» ў V–XI (XII) класах пасля запісу даты і назвы віду работы ўказваецца тэма, па якой выконваецца кантрольная работа, а затым у цэнтры радка – нумар варыянта (*Варыянт 2* або *Варыянт II*).

У выпадку калі пісьмовая работа па вучэбных прадметах «Беларуская мова», «Русский язык», «Мова нацыянальнай меншасці» ўключае дадатковае заданне, на наступным радку пасля тэксту ўказваецца нумар варыянта. Нумар задання абазначаецца арабскай лічбай.

Напрыклад:	<i>Варыянт 2</i>	<i>Варыянт II</i>
1.		1.